

«ΑΣΥΝΔΕΤΟΝ»

Ως 'ασύνδετον' χαρακτηρίζουμε το συντακτικό και υφολογικό εκείνο σχήμα, στο οποίο απουσιάζει ο απαραίτητος σύνδεσμος που ενώνει δύο λέξεις ή δύο προτάσεις. Με βάση αυτόν τον καθορισμό το σχήμα αυτό διαχωρίζεται πλέον στο 'ασύνδετον εντός προτάσεων' και στο 'ασύνδετον μεταξύ περιόδων'.

ΑΣΥΝΔΕΤΟΝ ΕΝΤΟΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

μεταξύ ουσιαστικών ή επιθέτων

- «νόμῳ εἴργεσθαι πόλεως, ἱερῶν, ἀγώνων, θυσιῶν, Ἄντ. Χορ. 4» = «*ἐξ αιτίας του νόμου αποκλείεσθε από τα πολιτικά δρώμενα, από ιερές τελετές, από δημόσιους αγώνες, από δημόσιες θυσίες*»
- «ἐφ' οἷς γε μὴν ἔργοις κείται θάνατος ἢ ζημία, ἱεροσυλία, τοιχωρυχία, ἀνδραποδίσει, πόλεως προδοσία, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀντίδικοι τούτων πρᾶξιαι τι κατ' ἐμοῦ φασιν, Ξεν. Ἀπολ. Σωκρ. 25» = «*σε ὅσα εγκλήματα ἢ ποιητὴ εἶναι ὁ θάνατος, δηλ. στην προσβολή των ιερών, στην διάρρηξη, στην υποδούλωση ανθρώπων, στην προδοσία της πόλεως, οι κατηγοροί μου αρνούνται ότι ἐγὼ ἔχω κάνει κάτι ἀπὸ αυτά*».
- «οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια, Ξεν. Ἀνάβ. 4,5,31» = «*καὶ παντοῦ πάνω στο ἴδιο τραπέζι τοποθέτησαν κρέατα ἀρνίσια, κατσικίσια, χοιρινά, βοδινά, πουλερικά*».

μεταξύ ρημάτων

- «οἱ μὲν φιλοὶ εὐθύς ἐκδραμόντες ἠκόντιζον, ἔβαλλον, ἐτόξευον, ἐσφενδόνων, Ξεν. Ἑλλ. 2,4,33» = «*καὶ οἱ ελαφρῶς σπλισμένοι ἀμέσως ἐτρέξαν καὶ ἐρίχναν τὰ ἀκόντια, πετούσαν πέτρες, ἐρίχναν βέλη, πετούσαν πέτρες με τὶς σφεντόνες τους*».
- «τοῖς μὲν ἐν Χερρονήσῳ χρήματ' ἀποστέλλειν φημί δεῖν καὶ τᾶλλ' ὅσ' ἀξιούσι ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ παρασκευάζεσθαι, τοὺς δ' ἄλλους Ἑλληνας συγκαλεῖν, συναγεῖν, διδάσκειν, νουθετεῖν, Δημ. Φιλιππ. 3,73» = «*ισχυρίζομαι ὅτι πρέπει στους κατοίκους τῆς Χερσονήσου νὰ στείλουν ἀμέσως χρηματικὴ βοήθεια, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐκεῖνοι ἀξιώνουν, νὰ το κάνουμε, καὶ εμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ προετοιμαζόμεστε, καὶ τοὺς ὑπόλοιπους Ἑλληνας νὰ τοὺς φωνάξουμε ἐδῶ, νὰ τοὺς συγκεντρώσουμε, νὰ τοὺς ἐνημερώσουμε, νὰ τοὺς πείσουμε*».
- «ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐμοὶ μὲν χρήσασθ' ὅ,τι βούλεσθε· ἐπίστευσ', ἐξηπατήθην, ἤμαρτον, ὁμολῶ. Τὸν δ' ἄνθρωπον...φυλάττεσθε· ἄπιστος, γόης, πονηρός, Δημ. Παραπρ. 109» = «*Ἀθηναῖοι πολῖτες, ἐμένα κάντε με ὅ,τι θέλετε· εἰδείξα ἐμπιστοσύνη, παραπλανήθηκα, ἔκανα λάθος, το παραδέχομαι. Ὅμως αὐτὸν ἐδῶ...νὰ τον προσέχετε· δὲν τηρεῖ τὶς υποσχέσεις του, εἶναι μάγος, πονηρός*».

μεταξύ προτάσεων

- «πέντε γὰρ ἡμέραι γεγόνασι μόναι, ἐν αἷς οὗτος ἀπήγαγε τὰ ψευδῆ, ὑμεῖς ἐπίστεύσατε, οἱ Φωκεῖς ἐπύθοντο, ἐνέδωκαν ἑαυτοὺς, ἀπώλοντο, Δημ. Παραπρ. 76» = «*μόνο πέντε ἡμέρες εἶχαν περάσει, στην διάρκεια των οποίων ἐκεῖνος εἶπε τὰ ψέματα αυτά, εσεῖς τὰ πιστέψατε, οἱ κάτοικοι τῆς Φωκίδας τὰ πληροφορήθηκα, υποχώρησαν, καταστράφηκαν*».
- «ἀπλοῦν τὸ δίκαιον, ῥάδιον τὸ ἀληθές, βραχὺς ὁ ἔλεγχος, Λυκ. 33» = «*ἡ ἐννοια του δικαίου εἶναι ξεκάθαρη, ἡ ἀλήθεια εἶναι εὐκόλη, ἡ διαπίστωση εἶναι σύντομη*».

μεταξύ μετοχών

- «φημί δεῖν...πρέσβεις ἐκπέμπειν πανταχοῖ τοὺς διδάξοντας, νουθετήσοντας, πράξοντας, Δημ. Χερρ. 76» = «*υποστηρίζω ὅτι πρέπει...νὰ στέλνετε ἀντιπροσώπους σε ὅλα τὰ μέρη οἱ ὁποῖοι νὰ ἐνημερώσουν, νὰ πείσουν, νὰ ἐνεργήσουν*».
- «τοὺς μὲν ἄλλους ὀρῶ τοὺς κινδυνεύοντας, ἐπειδὰν περὶ τὴν τελευταίαν ὥσιν τῆς ἀπολογίας, ἰκετεύοντας, δεομένους, τοὺς παῖδας, τοὺς φίλους ἀναβιβαζομένους, Ἰσοκρ. Ἀντίδ.321» = «*κι ἐγὼ βλέπω ὅτι οἱ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι βρίσκονται σε δικαστικὴς περιπέτειες, ὅταν φτάσουν στο τέλος τῆς ἀπολογητικῆς τους ομιλίας, νὰ ἐκλιπαροῦν, νὰ παρακαλοῦν, τὰ παιδιὰ τους καὶ τοὺς φίλους τους νὰ ἀνεβάξουν στο βῆμα*».

- «φαίνεται γάρ [οὔτος] τῷ δήμῳ βοηθῶν, τῆς αὐτῆς πολιτείας ὑμῖν ἐπιθυμῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν κακῶν πάσχων, ἅμα τῇ πόλει δυστυχῶν, τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζων, Ἴσοκρ. Ζεύγ. 41» = «αυτός εδώ λοιπὸ φαντεται ὅτι συμπαραστέκεται στα λαϊκὰ στρώματα, ὅτι του ἀρέσει το ἴδιο πολιτικὸ σύστημα με εσάς, ὅτι υποφέρει ἀπὸ τα ἴδια προβλήματα, ὅτι δυστυχεῖ μαζί με την πολιτεία, ὅτι ἔχει τους ἰδίους εχθροὺς καὶ φίλους».

ΑΣΥΝΔΕΤΟΝ ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΡΙΟΔΩΝ

Πρόκειται για την περίπτωση εκείνη όπου μία νοηματική περίοδος ολοκληρώνεται με 'τελεία', και η επόμενη ενώ λογικά θα ἔπρεπε να συνδεόταν παρατακτικά ἢ υποτακτικά με την προηγούμενη, ξεκινά ως μία 'νέα'. Το 'ασύνδετο' αυτής της μορφῆς πρέπει να αποδίδεται στα ν.ε. ως ενιαία συγκρότηση λόγου, κι ὄχι ὅπως εμφανίζεται στο πρωτότυπο με τις περιόδους διαχωρισμένες.

- Βρισκόμαστε στο 4^ο ἔτος του Πελοποννησιακοῦ πολέμου (428/7π.Χ). Οἱ Σπαρτιάτες πολιορκοῦν τις Πλαταιές με ἕνα ἐξωτερικὸ τείχος, καὶ οἱ ἐγκλειστοὶ για να σωθοῦν ἀποφασίζουν να το υπερπηδήσουν: «ἔπειτα οἱ μὲν ἡμῖσις [τῶν Πλαταιέων] ἀπώκησαν πῶς τὸν κίνδυνον μέγαν ἠγησάμενοι, ἐς δὲ ἄνδρας διακοσίους καὶ εἴκοσιν μάλιστα ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ ἐβελονταὶ τρόπῳ τοιῶδε. Κλίμακας ἐποίησαντο ἴσας τῷ τείχει τῶν πολεμίων, Θουκ. 3,20». Ἡ ἀπόδοση στην ν.ε. τηρουμένου του 'ασύνδετου': «κατόπιν οἱ μισοὶ ἀπὸ τους Πλαταιεῖς φοβήθηκαν, ἐπειδὴ θεώρησαν ὅτι ὁ κίνδυνος ἦταν πολὺ μεγάλος, ὁμῶς περίπου διακοσίοι εἴκοσι ἄνδρες ἐπέμειναν με δική τους ἀπόφαση στην ἐξοδο με αὐτὸ ἐδῶ το σχέδιο. Ἐφτιαξάν σκάλες που να ἦταν ἴσες στο ὕψος με το τείχος που εἶχαν χτίσει οἱ εχθροί». Το 'ασύνδετο' ἐδῶ βρίσκεται ἀνάμεσα στις δυο περιόδους, οἱ οποίες χωρίζονται με 'τελεία', παρὰ το γεγονός ὅτι ἡ δεύτερη ἀποτελεῖ λογικὴ συνέχεια της προηγούμενης. Θα περιμέναμε: «...καὶ εἴκοσιν μάλιστα ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ ἐβελονταὶ τρόπῳ τοιῶδε, κλίμακας ποιήσαντες ἴσας...». Ἡ σωστὴ ἀπόδοση στην ν.ε. χωρὶς το 'ασύνδετο': «...ἐπέμειναν με την θέλησή τους στην ἐξοδο με αὐτὸ ἐδῶ το σχέδιο φτιάχνοντας σκάλες που να ἦταν ἴσες στο ὕψος με το τείχος που εἶχαν χτίσει οἱ εχθροί».
- «τοῦτὸ ποτε ἔπαθεν Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου υἱὸς τοῦ Ἀριστείδου. Διατρίβων γὰρ μετ' ἑμοῦ πάμπλου ἐπεδεδῶκει ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, Πλ. Θεάγ. 130α». Ἡ ἀπόδοση τηρουμένου του 'ασύνδετου': «αὐτὸ ἐδῶ λοιπὸν ἔπαθε κάποτε ὁ Ἀριστείδης ὁ γιος τοῦ Λυσιμάχου, που ἦταν κι αὐτὸς γιος τοῦ Ἀριστείδη. Ὅσο χρονικὸ διάστημα συζητοῦσε με ἐμένα, εἶχε μια τεράστια πρόοδο μέσα σε πολὺ σύντομο χρόνο». Το ασύνδετο ἐδῶ βρίσκεται στο γεγονός ὅτι αὐτὲς οἱ δύο περίοδοι λόγου κανονικὰ θα ἔπρεπε να συνδέονταν μεταξύ τους υποτακτικὰ ἢ παρατακτικὰ: «Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου υἱὸς τοῦ Ἀριστείδου διατρίβων γὰρ μετ' ἑμοῦ πάμπλου ἐπεδεδῶκει ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ». Ἡ σωστὴ μετάφραση χωρὶς το 'ασύνδετο': «ὁ Ἀριστείδης, ὁ γιος τοῦ Λυσιμάχου, που ἦταν κι αὐτὸς γιος τοῦ Ἀριστείδη, ὅσο χρονικὸ διάστημα συζητοῦσε με ἐμένα, εἶχε μια τεράστια πρόοδο μέσα σε πολὺ σύντομο χρόνο».
- «καὶ ἦσαν ἵππεῖς λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισσαφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ γερροφόροι, ἐχόμενοι δὲ ὀπλίται σὺν ποδῆρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν, Ξεν. Ἀνάβ. 1,8,9». Ἡ ἀπόδοση στην ν.ε. με το 'ασύνδετο': «καὶ υπήρχαν ἵππεῖς με λευκοὺς θώρακες στο ἀριστερὸ ἄκρο των ἀντιπάλων· ὁ Τισσαφέρνης λεγόταν ὅτι εἶχε την ἐξουσία σ' αὐτούς· ἀκολουθοῦσαν ὁμῶς καὶ ἀσπιδοφόροι, ἀκολουθοῦσαν καὶ ὀπλίτες με ξύλινες ἀσπίδες που κάλυπταν τα πόδια τους». Ἐχομε τρεῖς νοηματικὲς περιόδους ανεξάρτητες, που κανονικὰ θα ἔπρεπε να ἀποτελοῦσαν μία ἐνωμένες μεταξύ τους με συνδέσμους: «καὶ ἦσαν ἵππεῖς λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων, ὧν Τισσαφέρνης ἐλέγετο ἄρχειν, καὶ γερροφόροι, καὶ ὀπλίται σὺν ποδῆρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν». Ἡ σωστὴ ἀπόδοση στην ν.ε. χωρὶς το 'ασύνδετο': «καὶ υπήρχαν ἵππεῖς με λευκοὺς θώρακες στο ἀριστερὸ ἄκρο των ἀντιπάλων, στους ὁποίους ὁ Τισσαφέρνης λεγόταν ὅτι εἶχε την ἐξουσία, ἀλλὰ υπήρχαν καὶ ἀσπιδοφόροι, καὶ ὀπλίτες με ξύλινες ἀσπίδες που κάλυπταν τα πόδια τους».
- «βουλευομένοι τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε· καὶ ἔλεγεν Χειρίσοφος..., Ξεν. Ἀνάβ. 3,3,3». Ἡ ἀπόδοση τηρουμένου του 'ασύνδετου': «καὶ ὅταν οἱ στρατηγοὶ συσκέφτηκαν ἀποφάσισαν να δώσουν τις ἀκόλουθες ἀπαντήσεις· καὶ ὁ Χειρίσοφος πρότεινε...». Το ασύνδετο ἐδῶ βρίσκεται στο γεγονός ὅτι ὁ 'Χειρίσοφος' ἦταν ἕνας ἐκ των 'στρατηγῶν' που συσκέπτονταν, ὁπότε θα περιμέναμε να παρουσιαστοῦν τα λόγια του με δευτερεύουσα πρόταση, κι ὄχι ως ανεξάρτητη περίοδος λόγου: «βουλευομένοι τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε, ἐξ ὧν ἔλεγεν Χειρίσοφος». Ἡ σωστὴ ἀπόδοση χωρὶς το 'ασύνδετο': «...να δώσουν τις ἀκόλουθες ἀπαντήσεις, ὡς ἐκπρόσωπος των ὁποίων ὁ Χειρίσοφος πρότεινε...».

ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΡΙΟΔΩΝ ΜΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ: «τεκμήριον δε»

- Ο Θουκυδίδης αναφερόμενος στην ραγδαία μετάδοση της λοιμώδους επιδημίας που χτύπησε την Αττική το 430/29π.Χ. στην διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου περιγράφει πώς ακόμη και τα ζώα και τα όρνεα προσλαμβάνονταν από την ίδια ασθένεια, επειδή σιτίζονταν από τα μολυσμένα πτώματα των νεκρών. Και συνεχίζει: «τεκμήριον δε· τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις σαφῆς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως οὔτε περὶ τοιοῦτον οὐδέν· οἱ κύνες μᾶλλον αἴσθησιν παρείχον τοῦ ἀποβαίνοντος διὰ τὸ ξυνδισαίτασθαι, Θουκ. 2,50,2». Η απόδοση στην ν.ε. τηρουμένου του ‘ασύνδετο’: *«και η απόδειξη ἡ απουσία άγριων πτηνων έγινε αισθητή, και τα έβλεπαν πλέον ούτε σε άλλες περιπτώσεις, ούτε και όταν σιτίζονταν από τα πτώματα των νεκρών ἄ μόνο τα σκυλιά έδιναν την δυνατότητα να βλέπει κανείς την επίδραση της νόσου, επειδή αυτά συζούσαν μαζί με τους ανθρώπους»*. Το ‘ασύνδετο’ εδώ εντοπίζεται στο γεγονός ότι ο Θουκ. διακόπτει την συνέχεια της σκέψης του με ‘άνω τελείες’, εκεί που εμείς θα περιμέναμε την συνέχεια με δευτερεύουσες ή κύριες προτάσεις: «τεκμήριον δε ἔστι τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἢ ἐπίλειψις σαφῆς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως οὔτε περὶ τοιοῦτον οὐδέν, εἰ μὴ μόνον οἱ κύνες οἱ μᾶλλον αἴσθησιν παρείχον τοῦ ἀποβαίνοντος διὰ τὸ ξυνδισαίτασθαι». Η ερμηνεία χωρίς το ‘ασύνδετο’: *«και η απόδειξη είναι η απουσία άγριων πτηνων, τα οποία δεν τα έβλεπαν πλέον ούτε σε άλλες περιπτώσεις, ούτε και όταν σιτίζονταν από τα πτώματα των νεκρών, παρά μόνο τα σκυλιά έδιναν την δυνατότητα να βλέπει κανείς την επίδραση της νόσου, επειδή αυτά συζούσαν μαζί με τους ανθρώπους»*.
- Ο Λυκούργος στον λόγο ‘Κατά Λεωκράτους’ αναφέρεται σε ένα σημείο στην καταστρεπτική επίδραση που έχει για τις πόλεις η εσωτερική αναταραχή, ο εμφύλιος πόλεμος, χαρακτηρίζοντας την εικόνα αυτή ως ‘θάνατο’ των πόλεων. Και συνεχίζει λέγοντας: «τεκμήριον δὲ μέγιστον· ἡμῶν γὰρ ἡ πόλις τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ τῶν τυράννων κατεδουλώθη, τὸ δ’ ὕστερον ὑπὸ τῶν τριάκοντα, καὶ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τὰ τείχη καθηρέθη· καὶ ἐκ τούτων ὅμως ἀμφοτέρων ἡλευθερώθημεν καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίας ἡξιώθημεν προστάται γενέσθαι, Λυκ. Κατὰ Λεωκρ. 61». Η απόδοση με βάση το ‘ασύνδετο’: *«και αυτή είναι η μεγαλύτερη απόδειξη ἡ πόλη μας στο παρελθόν υποδουλώθηκε από τους τυράννους, και κατόπιν από τους Τριάκτα τυράννους, και οι Λακεδαιμόνιοι γκρέμισαν τα τείχη μας ἄ όμως και από όλες αυτές τις καταστάσεις εμείς ανακτήσαμε την ελευθερία μας και πήραμε το αξίωμα να γίνουμε ηγεμόνες της Ελλάδος»*. Το ‘ασύνδετο’ εντοπίζεται εδώ στις δύο ‘άνω τελείες’, οι οποίες διαχωρίζουν την συνέχεια της σκέψης του συγγρ., ενώ εμείς θα αφήναμε τον λόγο να προχωρήσει χωρίς διακοπές ενώνοντας κύριες ή δευτερεύουσες προτάσεις: «τεκμήριον δὲ μέγιστον ἔστι ὅτι εἰ καὶ ἡμῶν ἡ πόλις τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ τῶν τυράννων κατεδουλώθη, τὸ δ’ ὕστερον ὑπὸ τῶν τριάκοντα, καὶ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τὰ τείχη καθηρέθη, ὅμως ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἡμεῖς ἡλευθερώθημεν καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίας ἡξιώθημεν προστάται γενέσθαι». Η απόδοση χωρίς την τήρηση του ‘ασύνδετο’: *«και η μεγαλύτερη απόδειξη είναι το γεγονός ότι αν και η πόλη μας στο παρελθόν υποδουλώθηκε από τους τυράννους, και κατόπιν από τους Τριάκτα τυράννους, και ότι οι Λακεδαιμόνιοι γκρέμισαν τα τείχη μας, ὅμως παρ’ όλα αυτά και από όλες αυτές τις καταστάσεις εμείς ανακτήσαμε την ελευθερία μας, και πήραμε το αξίωμα να γίνουμε ηγεμόνες της Ελλάδος»*.

◀ ΣΗΜ.: όλα τα παραδείγματα προέρχονται από το βιβλίο του J.D. DENNISTON: “GREEK PROSE STYLE”, GREENWOOD PRESS, 1952¹, 1979², pp.99-139